

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
НАРОДНА СКУПШТИНА
Одбор за заштиту животне средине
20 Број: 06-2/216-12
13. новембар 2012. године
Београд

ИНФОРМАЦИЈА
О ПРВОМ ЈАВНОМ СЛУШАЊУ
ОДБОРА ЗА ЗАШТИТУ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
НА ТЕМУ: “УТИЦАЈ ГЕНЕТИЧКИ МОДИФИКОВАНИХ ОРГАНИЗАМА
(ТРАНСГЕНА) НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ И ЗДРАВЉЕ“,
ОДРЖАНОМ 13. НОВЕМБРА 2012. ГОДИНЕ

Одбор за заштиту животне средине је, на основу одлуке донете на Седмој седници одржаној 16. октобра 2012. године, дана 13. новембра 2012. године, одржао Прво јавно слушање на тему: “Утицај генетички модификованих организама (трансгена) на животну средину и здравље“.

Јавном слушању су присуствовали: Милица Војић Марковић, председник Одбора и чланови Одбора за заштиту животне средине: Иван Карић, Гордана Чомић, Константин Арсеновић, Александра Томић, Дејан Николић, Љубан Панић, Живојин Станковић и земеник члана Одбора Невена Стојановић. Јавном слушању су присуствовали и народни посланици, Душан Петровић, председник Одбора за пољопривреду, шумарство и водопривреду и чланови Ружица Игић, Ненад Китановић, Ото Кишмартон, Чедомир Протић, Арпад Фремонд, председник Одбора за образовање, науку, технолошки развој и информатичко друштво Миодраг Стојковић и народни посланик Миодраг Николић члан Одбора за привреду, регионални развој, трговину, туризам и енергетику.

Учесници јавног слушања били су: Јан Боћански, директор Управе за заштиту биља и Вања Којић, као представници Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, Јадранка Зенић Зельковић, Марко Петровић, Гордана Станковић и Милкица Шећеров, као представници Министарства спољне и унутрашње трговине и телекомуникација, Тони Петровић, саветник министра енергетике, развоја и заштите животне средине, проф. др Миодраг Димитријевић, Пољопривредни факултет у Новом Саду, др Ирена Берет, Стоп ГМО Србија, Нада Мишковић, председник Националне асоцијације за развој органске производње, проф. др Марина Стаменковић Радак, шеф Катедре за генетику и еволуцију Биолошког факултета у Београду, др Алексеј Тарасјев, Институт за биолошка истраживања „Синиша Станковић“, проф. др Лариса Јовановић Коломецејва, проф. др Миладин Шеварлић, Пољопривредни факултет у Београду, др мед. Родољуб Живадиновић, председник Савеза пчеларских организација Србије, мр Даринка Стокић председник Центра за унапређење животних активности – Доматра – органска производња здраве хране, Лидија Михајлов и Мирјана Совиљ, Захарије Трнавчевић, председник Аграрног савета, др сц мед Татјана Кнежевић директор и мр сц мед Јелена Гудељ из Института за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батуг“, проф. др Борислав Кобиљски, директор и др Мирјана Милошевић из Института за ратарство и повртарство из Новог Сада, проф. Љубиша Тописировић, директор Института за

молекуларну генетику и генетичко инжењерство, др Јованка Миљуш Ђукић из Лабораторије за молекуларну биологију биљака Института за молекуларну генетику и генетичко инжењерство, др Светлана Пауновић, Институт за воћарство из Чачка, др Зорица Томић, Институт за сточарство из Београда, др Иво Ђиновић, Центар за повртарство из Велике Планае, др Милосав Бабић, директор, Живота Јовановић, др агрономије Гордана Радовић и др агрономије Милутин Пенчић из Института за кукуруз из Земун Поља, др Ивана Гађански, истраживач и руководилац Пројекта Развојно-истраживачког центра за биоинжењеринг – БиоИРЦ, Крагујевац, проф. др Лидија Амићић, Универзитет Сингидунум Футура, Горан Митић, Центар за зелену економију, Ива Марковић, Зелена омладина Србије, Наташа Ђерег, Центар за екологију и одрживи развој из Суботице, Ненад Стаменковић, Зелени Србије, проф. др Јован Панајотовић, проф. др Миомир С. Наумовић и Иван Јушиковић, Еколошки покрет Ниш, Илија Ђорђевић и Саша Михајловић, Зелена еко планета, Миодраг Митић, Здрава планета Лесковац, Александар Живковић, председник Удружења за заштиту Јелашичке клисуре и Суве планине „Natural Wild“, Маринко Велемир, „Зелени скок“ из Новог Сада, Жељко Стојковић, „Кућа правде Стразбур“, Александар Вељић, Еколошко друштво Вреоци, Ђорђе Ђукнић и Срђан Кежевић, Еколошко друштво Лазаревац у зеленом, др Љубиша Јовашевић, Покрет за Краљево, Тања Мимић, Унија еколога Unesco-Колубара, Бранко Чичић, Фонд органска Србија, представник организације Збор село град, Сњежана Митровић, Удружење Terra's, Зоран Петров и Мара Керн, Удружење за биодинамичку пољопривреду Србије, Тања Петровић, Млади истраживачи Србије, Јелена Вуковић, Унија за органску пољопривреду Србије Екоплус, Игор Пантелић, адвокат, Тамара Коштров, менаџер за односе с јавношћу Викторија груп, Соја протеин, Јован Пурар, директор Компаније МК Груп и Драгана Обрадовић, директор Компаније МК Seeds, Жужана Шандор Милошевић, директор Делта-пак и Предраг Ковач из Делта Аграр, Бошко Обрадовић и Миљојко Јелић, Покрет Двери, Татјана Маслаћ, Канцеларија за пољопривреду у оквиру Амбасаде САД у Београду, Александра Кнез Милојковић, Bells Movement, Милутин Пенчић, председник Удружења за заштиту агро биодиверзитета Агроген, Мирослав Никчевић, Институт за мултидисциплинарна истраживања и Сава Антонијевић, Центар модерних вештина.

Јавно слушање је било подељено на четири дела.

Уводничари у првом делу били су представници Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, Министарства енергетике, развоја и заштите животне средине и Министарства спољне и унутрашње трговине и телекомуникација.

Представник Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде дала је преглед законске регулативе која представља законски оквир за биолошку сигурност у Србији. Нагласила је да управни надзор над применом одредби Закона о генетички модификованим организмима и на основу њега донесених прописа, обавља Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде. Поступак за издавање одобрења за употребу у затвореним системима и за намерно увођење у животну средину покреће се на основу пријаве ствараоца, корисника или њиховог овлашћеног заступника у Републици Србији. Процедура разматрања захтева и пријава за добијање одобрења је у надлежности Управе за заштиту биља (Групе за заштиту биљних сорти и биолошку сигурност). Стручни савет за биолошку сигурност (ССБС), као експертско-саветодавно тело има улогу у процедури процене ризика. Коначну одлуку о предложеном раду са ГМО доноси Министар, на основу мишљења ССБС и релевантних примедби јавности. У Регистар ГМО и производа

од ГМО уписује се ГМО и производ од ГМО за који је издато одобрење за намерно увођење у животну средину. Овај регистар је јаван. Инспекцијски надзор над применом овог закона обављају Управа за заштиту биља (Одељење граничне фитосанитарне инспекције, Одељење унутрашње фитосанитарне инспекције и Одељење фитосанитарне инспекције за безбедност хране), као и Управа за ветерину (Одељење граничне ветеринарске инспекције). Унутрашња фитосанитарна инспекција врши надзор и узорковање усева на територији Републике Србије. За сваку поднету пријаву предвиђена је јавна расправа. Република Србија је ратификовала Картагена протокол о биолошкој сигурности 8. фебруара 2006. године (обезбеђивање адекватног степена заштите у области промета, а посебно прекограничног промета, руковања са ГМО и коришћења ГМО).

Представник Министарства енергетике, развоја и заштите животне средине је објаснио да се тренутно узгајају две врсте генетички модификованих организама: Roundup ГМО и БТ сорта. Поменуо је званични став Лекарске коморе Србије, Српске академије наука и Петицију око 900 научника из целог света упућену владама, у којој се упозорава на штетан утицај ГМО на здравље. Закључио је да је наш Закон о генетички модификованим организмима добар, али је потребно побољшати примену овог закона у пракси.

Представник Министарства спољне и унутрашње трговине и телекомуникација указала је на проблем који има Србија у вези са важећим Законом о генетички модификованим организмима, а који се односи на приступање Србије Светској трговинској организацији, будући да овај закон није усклађен са правилима Светске трговинске организације. Србија је у завршној фази приступања СТО. Споразум о санитарним и фитосанитарним мерама који обухвата и генетички модификоване организме све чланице СТО, 157 држава, су прихватиле. Правила СТО прописују да чланице СТО не могу примењивати опште, *de iure*, забране увоза или извоза било ког производа, што подразумева и производе са генетички модификованим садржајем. То није услов ниједне чланице СТО, већ су то њена правила која важе за све чланице. Међутим, чланице СТО могу, *de facto*, онемогућити увоз конкретног производа. Чланице СТО могу да усвоје и примењују стриктну регулативу ради своје биобезбедности, укључујући забрану и привремени мораторијум и замрзавање увоза специфичних производа, на основу процене ризика. Производња генетички модификованих организама уопште није предмет правила СТО, што значи да државе чланице могу самостално креирати своју националну политику у овој области. Члан 3. Закона о генетички модификованим организмима представља опасност по биолошку сигурност Србије. Овим чланом је прописано да се генетички модификованим организмом не сматра се пољопривредни производ биљног порекла који количински садржи до 0,9% примеса генетички модификованог организма и примеса пореклом од генетички модификованог организма. Ово решење је само донекле преузето из директиве Европске уније, а не садржи одредбу да та контаминација мора бити ненамерна, односно случајна и технолошки неизбежна.

У дискусији која је уследила, учествовали су: Наташа Ђерег, др Мирјана Милошевић, проф. др Јован Панајотовић, Александар Живковић, Јелена Вуковић, др Иво Ђиновић, Љубиша Јовашевић, Ђорђе Ђукнић, Ненад Стаменковић, Бошко Обрадовић Иван Јушиковић.

Указано је на чињеницу да се мало зна о утицају ГМО на здравље људи и животну средину, јер се не процењују дугорочни ефекти ГМО, као и да не постоје резултати независних истраживања који говоре у прилог томе да су ГМО биљке и производи

безбедни за употребу. Постављено је питање да ли наши инспектори могу испратити шта нам од трансгена улази у земљу.

У дискусији је истакнуто да усвојена законска решења нису истоветна решењима сардјаним у тексту који је израдила радна група Савета за биолошку сигурност, као и да забрана увоза ГМО није била предвиђена у радној верзији. Постављено је питање спровођења закона, као и примене Правилника о обележавању ГМО закона и других подзаконских аката, донетих на основу закона. Републичка инспекција до сада није успела да сузбије сиво тржиште, односно неауторизовано гајење генетички модификоване соје (по подацима из 2003. године било је засејано преко 1000 ha).

Предложено је да Србија донесе мораторијум на производњу генетички модификованих организама, док се не спроведу истраживања која би дала релевантне резултате и да се подржи органска производња. Истакнуто је да је генетички модификована храна питање националне безбедности Србије. Скренута је пажња на велики утицај мултинационалних компанија које се баве производњом ГМО (Монсанто). Предложено је да се законом обавезе да сваки производ који у себи садржи ГМО буде јасно обележен (Codex Alimentarius).

У дискусији је предочен и став да генетички модификовани кукуруз и соја не могу да штетно делују на здравље људи јер за то нема доказа.

Указано је на то да треба бити опрезан без обзира на врло јасне предности које пружају генетички модификовани организми у неким експериментима.

Постављено је питање да ли има ГМО лобиста у Влади Србије, министарствима и политичком животу Србије, с обзиром да у закон, приликом превођења, није ушла одредба европског законодавства која дефинише онај део који се односи на проценте примеса генетички модификованих организама. Да ли постоје резултати инспекцијског рада у вези са контролом колико је засејано, колико се дистрибуира и колико се продаје производа са генетички модификованим организмима. Изражено је неповерење у структуре тренутне власти и контролу промета ГМО.

Уводничари у другом делу били су: проф. др Миодраг Димитријевић, др Ирена Берет и Нада Мишковић.

Изнет је став да су генетички модификовани организми, са аграрног аспекта, још један корак у сужавању слободе производње хране. У време око Првог светског рата, почели су да се појављују први хибриди кукуруза, што је и представљало прво ограничавање слободе у пољопривредној производњи (морало се куповати семе). Индустријализација пољопривредне производње на великим површинама је у вези са појавом ГМО. Прехрамбена независност је предуслов и политичке независности. Наши институти за кукуруз и ратарство и повртарство су светски познати, па и сами можемо да сејемо семена произведена на тим институтима. Истакнуто је да Србији није потребан ГМО и да је класична пољопривредна производња у Србији светски позната и зато је потребно препознати, заштитити и патентирати наше ресурсе и подигнути нашу пољопривреду, уз познавање и ГМО технологије.

Изнето је и мишљење да је садашњи закон о забрани ГМО добар и да је потребно да се поштује у потпуности, као и да не постоји ни једна дугогодишња научна студија у свету која би јасно доказала да су генетички модификовани организми безбедни по животну средину и здравље. У еколошком систему је све међусобно повезано и најмања промена одразиће се на целокупни живи свет. Генетички модификоване биљке могу бити

окидач за непредвидљиве промене у еколошком систему. Увођењем генетички модификованих садница може бити угрожено околно дрвеће, могућа је широка географска дистрибуција семена и полена генетички модификованог дрвета што није могуће контролисати. Свака измена на генима неће се зауставити тамо где ју је човек узроковао него ће покренути стотине и хиљаде непредвидљивих мутација. Истакнуто је да је потребно ставити забрану на ГМО у Србији, док се дугогодишњим научним студијама не докаже да је оваква храна безбедна.

Постављено је питање да ли је ГМО производња јефтина производња и указано на чињеницу да су истраживања показала да није. И поред закона који забрањује ГМО, у Србији постоји велика количина ГМО семена на пољима и зато је важна доследна примена закона. Наведено је да у Србији има око 15000 ha под органском производњом и да је прошле године у пољопривредне школе уведен предмет „Органска производња“, а ове године предмет „Прерада органске производње“. Органски производи су све траженији, а цена органских производа је виша. У Европској унији се мења пропис о исхрани стоке – до сада је било дозвољено да у исхрани стоке 95% хране буде из органске производње, а 5% из конвенционалне, а сада је дозвољен само 1% хране из конвенционалне производње. Истакнуто је да у овом тренутку можемо продати 100 000 тона органске соје и да је развојна шанса Србије је у томе да не буде зависна од семена.

У дискусији која је уследила, учествовали су: Сњежана Митровић, Миодраг Митић, Борислав Кобиљски, Александар Вељић, Горан Митић, проф. др Марина Радак, др Јованка Миљуш Ђукић, Александра Кнез Милојковић и Срђан Кнежевић.

Још једном је указано на чињеницу да се већ годинама говори о томе да је органска пољопривреда развојна шанса за Србију, али да се на том плану веома мало урадило. Србија је данас на прекретници и има избор између ГМО или органске пољопривреде. Јавност је потребно едуковати о утицају ГМО на здравље људи. Наведене су забележене нежељене последице употребе ГМО хране на здравље и животну средину.

Директор Института за ратарство и повртарство из Новог Сада најавио је крајем фебруара потписивање споразума свих подунавских земаља о Денјуб соја пројекту, чији ће стратешки партнер бити Институт за ратарство и повртарство из Новог Сада, који је једина институција у целој Југоисточној Европи која се бави оплемењивањем соје, која је генетички немодификована. Институт за ратарство и повртарство из Новог Сада и Институт за кукуруз из Земун Поља су две институтције које држе више од 45% производње кукуруза у Србији, иако су мултинационалне компаније више од 15 година присутне у Србији. Указао је на чињеницу да се између два екстрема, органске производње и генетички модификованог материјала биљног порекла, налази један огроман простор који заузима конвенционална пољопривреда и семе добијено конвенционалним путем, чији је извоз у прошлој години повећан за 70%. Обавестио је присутне да је Институт за ратарство и повртарство из Новог Сада, уз подршку покрајинског секретаријата, ове године, по први пут, урадио прелиминарни мониторинг присуства ГМ кукуруза у Војводини на малом броју парцела, при чему је утврђено да има присуства ГМ кукуруза. Уколико дозволимо да нам на једном проценту површине под кукурузом уђе ГМО, имаћемо контаминацију скоро целокупне производње кукуруза, будући да је она сконцентрисана углавном у Војводини, и тиме ћемо изгубити статус и више нећемо моћи да извозимо ни зрно кукуруза (сада се извози 400-500 милиона евра годишње), нити ћемо моћи да производимо семе, јер ће нам бити загађено ГМО-ом до нивоа од 0,1%. Постоје механизми заштите семенарства и меркантилне производње

кукуруза. Навео је примере других држава и начине на које су се оне избориле са ГМО. Навео је да је Влада Војводине је заузела став да је прво потребно извршити мониторинг онога што имамо у Србији, а то ће радити независне врхунске институције из иностранства. Затим ће се имплементирати одређене мере на основу резултата мониторинга.

У наставку дискусије је изнет је став да је циљ да се упропасти домаћа производња како би се Србији понудило ГМО семе, ради чланства у Светској трговинској организацији. Ипак, наглашено је, има довољно простора за органску производњу која једина има одрживи развој. Примећено је да је охрабрујућа чињеница да постоји могућност мониторинга независних истраживачких организација и да зато треба пружити шансу органској производњи, како би Србија била земља без ГМО. Указано је на значај враћања поверења у велике научне институте. Поред споменутих Института за ратарство и повртарство из Новог Сада и Института за кукуруз из Земун Поља, истакнут је значај и Института за молекуларну генетику и генетички инжењеринг. Неопверење јавности у основне институције у Србији, проистиче из непознавања истих, јер постоји сумња да се овде ништа не контролише, и стиче се утисак као да су генетичари на једној, а корисници на другој страни. Зато је неопходна едукација јавности и стварање поверења у научне резултате који морају стално да се проверавају.

Истакнуто је да је Лабораторија за молекуларну биологију биљака Института за молекуларну генетику и генетичко инжењерство од стране Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде овлашћена за ГМО детекцију и анализу узорака семенског материјала, хране за људе и хране за животиње, који се увозе у нашу земљу. Узорке Лабораторија добија од фитосанитарних и санитарних инспекција, распоређених на нашим граничним прелазима, којима касније доставља резултате испитивања. Поред ове лабораторије, постоји још неколико лабораторија у Србији, које су овлашћене за вршење ГМО анализа и детекције. Истакнута је потреба информисања јавности о томе да оваква врста контроле постоји у Србији.

У дискусији је апеловано на посланике да одоле увођењу ГМО, јер је то неприхватљиво, с обзиром да је потребно очувати независност у производњи хране и предложено је доношење Закона о екоциду. Осим тога, истакнуто је да едукацијом треба обухватити и све оне који не разумеју да лобисти покушавају увести у редовну употребу ГМО, а њихов мотив је профит. Уколико је храна са ГМО јефтинија, онда ће је куповати сиромашнији, и ту на значају губи обележавање производа који садрже ГМО.

Уводничари у трећем делу били су: проф. др Марина Стаменковић Радак, др Алексеј Тарасјев и проф. др Лариса Јовановић Коломецејева.

У уводном излагању, указано је да постоји курс биоетике (решавање етичких питања и доношење одлука повезаних са живим организмима) на докторским студијама на Биолошком факултету. Екоцентрична биоетика полази од чињенице да је природа у целини предмет етичке бриге и да постоји контекст бриге о будућности (економски развој заснива се на природним ресурсима) и уводи се појам одрживог развоја. Друштво је суочено са бројним одлукама употребе постигнућа науке и технологије, која је изменила природу човекових активности, што има утицај и на будуће генерације. То подразумева да имамо обавезу према људској и према будућности осталих врста. UNESCO је 1997. године донео Декларацију о одговорности садашњих према будућим генерацијама. Један од основних принципа етике животне средине је поштовање према природи – дужност нам је

да чувамо и штитимо интегритет екосистема и биодиверзитета. Наглашено је да трансгена технологија подразумева комбиновање појединих делова генома, гена, односно секвенци међу организмима, исте или различитих врста, са циљем добијања продукта који желимо. Модификација гена има велику примену у медицини (генска терапија) и пољопривреди. Кад се ради о примени трансгених организама, морамо имати у виду да су то и фармацеутски производи, терапеутици, инсулин, коагуланти, антикоагуланти, хормон раста, као и у епидемиологији, за производњу вакцина. Истакнуто је да што је више истраживања ГМО, мање је страха у јавности од ГМО. Процене ризика и користи од употребе ГМО у било ком циљу морају укључити све аспекте, на свим нивоима, од ћелије и организма до биодиверзитета и екосистема, и за то имамо потенцијале. Тако би требало поступати са сваком производом генетичке манипулације, који пролазе кроз драстичне провере. Регулативе и принципи ће помоћи у доношењу одлука, а посебно се мора мислити о балансу између користи, ризика и етичке дужности.

Учесници јавног слушања су информисани да су основни међународни правни инструменти, који регулишу безбедан рад са ГМО, Картагенски протокол о биолошкој сигурности и Конвенција о биолошкој разноврсности. Оба документа заговарају балансиран приступ, који разматра и користи и могуће ризике од ГМО. Истакнуто је да регулатива Европске уније има знатно строжа правила о употреби ГМО од многих других земаља. С обзиром на то да документа Светске трговинске организације подстичу регионалну хармонизацију у овој области, то значи да ми имамо право да користимо заштитне мере и сва она правила за издавање одобрења за појединачне генетичке модификације које постоје у ЕУ, укључујући и заштитну клаузулу за изузимање од гајења генетички модификованог кукуруза, без обзира што нисмо чланица ЕУ, јер је то наш регион. Наглашено је и да су наши стручњаци у протеклој деценији, у процени ризика, користили знања стечена бављењем основним и примењеним истраживањима и нису чекали техничка упутства Европске комисије, те је стога питање очувања домаће науке њеним финансирањем, првенствено од стране државе, једно од круцијалних питања за биолошку сигурност у Србији. Предочено је и да се анализа ризика од ГМО састоји од научно засноване процене ризика, управљања ризицима, а у комуникацију тих ризика треба да буду укључене све заинтересоване стране. Стручна процена ризика и прецепција ризика у јавности се веома често драстично разликују. Важно је да се процена ризика ради случај по случај, као и да се одобравају само оне употребе ГМО, за које се покаже да су безбедне. Од 2001. до 2009. године важио је закон који је омогућавао добијање дозвола и за гајење ГМО и за стављање у промет ГМ хране, али ни једна дозвола није била издата. Истакнуто је и да је једна од честих заблуда у нашој јавности да имамо закон који нас успешно штити, при чему је изнет став да је важећи Закон о ГМО из 2009. године урушио је систем биолошке сигурности у Србији, будући да представља невешто преписано европско законодавство, при чему је изостављена одредба којом је прописано да присуство генетичке модификације мора бити ненамерно, технолошки неизбежно и учињено одобреним генетички модификованим организмом.

Скренута је пажња на то да гајење ГМО и коришћење ГМО у исхрани, због безбедности, код многих стручњака, и у јавности, изазива забринутост. У Кини је изражен отпор према увозу ГМ производа. У Европској унији (посебно у Француској и Немачкој), после извршених испитивања, објављен је негативан однос према ГМ производима. Истакнуто је да је преко осамсто научника из осамдесет четири земље света потписало отворено писмо свим владама, позивајући се на забрану патентирања живих организама,

истичући велику опасност од ГМ семена и ГМ хране. Овај документ је поднет и УН, Светској трговинској организацији и америчком Конгресу. На скупу политичких представника из преко 130 земаља, приликом припреме Картагенског протокола о биолошкој безбедности, око 95% учесника је инсистирало на новим приступима предострожности у примени ГМО. Изражено је мишљење да би било штета у Србију увести ГМ житарице.

У дискусији која је уследила, учествовали су: Захарије Трнавчевић, проф. др Љубиша Тописировић, др Светлана Пауновић, Маринко Велемир, др Мирјана Совиљ, Бранко Чичић и Милутин Пенчић.

У дискусији је изнето мишљење да Србија треба да буде GMO free земља како бисмо зарадили на туђем страху, и да треба наставити са гајењем соје, сунцокрета и кукуруза, али тако да се потрудимо да се повећа принос по хектару на 4,5 тоне по хектару. У дискусији је истакнуто да ова земља има знање, услове и људе који могу вршити контролу ГМО. Постављено је питање, шта је, поред модификованих биљака, о којима се често говори, са генетички модификованим бактеријама и животињама, у контексту заговарања забране производње ГМО. Истакнута је потреба производње инсулина, који је неопходан за лечење дијабетеса и да се и о томе се мора размишљати.

Наглашено је да сваки појединачни случај мора проћи кроз уређени правни систем, усклађен са препорукама Европске комисије и СТО, и то тако да за сваки конкретни случај одговорно, научно засновано и стручно, вршимо ригорозну контролу и процену ризика, како бисмо знали да ли је безбедно гајење конкретне генетички модификоване биљке (дат је пример генетички модификоване шљиве honey sweet, која није створена од стране мултинационалне компаније, већ од стране научно-истраживачких организација, за коју је поступак за добијање дозволе трајао је 16 година). Указано је да би требало да се окренемо развоју пермакултуре и аутохтоних сорти у оквиру еколошких задруга, односно самоодрживих еконасеља.

У дискусији је истакнуто да је сврха развоја ГМО технологије успостављање контроле над светском производњом и дистрибуцијом хране, као кључним средством политичке контроле над народима, што подразумева приватизацију и откуп семенских кућа широм света и монополизацију производње семена. Данас само четири фирме контролишу више од 56% светског тржишта семена. Предложено је: да Народна скупштина донесе декларацију којом се Србија проглашава еколошком државом и закон којим би се прогласила заштићеним подручјем без ГМО, да се Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде у својим плановима развоја определи за еколошку пољопривреду, као трајну оријентацију пољопривредне производње у земљи, да се покрене иницијатива за одржавање референдума да се Уставом забрани свака производња, прерада, увоз и извоз ГМО у Србији, укључујући и она у научне сврхе. Предложено је да ову иницијативу покрене заједничко тело стручњака, правника, политичких странака, еколошких и студентских удружења.

У дискусији је споменуто саопштење са Симпозијума одржаног 2005. године у Београду, на коме је учествовало преко 150 научних радника, у ком је истакнуто већинско мишљење да истраживању нових технологија у нашој земљи треба дати приоритет, да Народна скупштина треба да формира Национални савет за биолошку сигурност (што је и учињено), као и да је потребно хитно приступити изради новог закона, усаглашеног са директивама ЕУ, али са јасно дефинисаним националним интересима.

Истакнут је и став да наша земља треба да остане регион где се не гаје генетски модификоване биљке, јер је то предуслов боље позиције наших пољопривредних производа на светском тржишту. У дискусији је појашњено да је један од штетних ефеката ГМО и тај што токсични пестициди остају у земљи. Речено је да је најпознатија генетички модификована биљка са уграђеним инсектицидом БТ кукуруз, чувени МОНО 810, (зове се „БТ“ зато што је то ген узет из бактерије *Bacillus thuringiensis*, који иначе живи у земљи), и управо су та бактерија и тај токсин разлог што се у органској пољопривреди, као заштита од инсеката, користи прскање земљом.

Уводничари у четвртом делу били су: проф. др Миладин Шеварлић, др мед. Родољуб Живадиновић и мр Даринка Стокић.

Постављено је питање који је разлог за увођење генетички модификованих организама и какву корист би од њиховог увођења имала пољопривреда и економија Србије, у време када се свет окреће ка органској и интегрално контролисаној производњи хране. Указано је на губитке које привреда и пољопривреда у Србији имају од увођења ГМО (губи се око 5000 радних места у сектору агробизниса, губитак од 70-100 милиона евра годишње за увоз ГМ кукуруза, губи се тржиште у Србији и другим земљама, негативан маркетинг свих пољопривредно прехранбених производа, продаја агроинститута и лиценци за производњу сорти и хибрида, које су годинама стварали наши селекционари), али и на глобални монопол компанија које се баве производњом генетички модификованих организама (цене ГМО нису смањене). Скренута је пажња на лажни маркетинг компанија се баве производњом ГМО и постављено питање ко ће сносити одговорност за штету коју проузрокују ГМО. Немогуће је одржати прехранбену безбедност човечанства само на бази једне ГМ биљке из једне врсте биљака. Постављено је питање зашто ГМ компаније из Сједињених Америчких Држава и њихова администрација не штите лиценца права код илегалне производње ГМ соје у Србији, зашто Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде и надлежне државне инспекције, које су дужне да спрече увоз, дистрибуцију и узгој ГМО биљака и продају ГМО хране, не одговарају за своје пропусте и зашто не финансирају студију утицаја узгоја ГМО „под контролисаним условима“ на отвореном простору у Србији. Указано је на потребу да се хитно донесу правилници, подзаконски акти, на основу важећег закона о ГМО и да се уреди стање у овој области.

Још једном је указано на опасности које технологија генетичког модификовања потенцијално носи са собом, јер до недавно није урађено ниједно једино дугорочно испитивање утицаја ГМО на здравље људи. Испитивање ове врсте које јесте урађено ниподаштава се од стране компанија које се баве ГМО и које су забринуте за свој профит. Указано је на чињеницу да генетички модификоване биљке, које су отпорне на штетне инсекте, садрже гене бактерије *Bacillus thuringiensis*, који својим деловањем стварају протеине са инсектицидним својствима, а под којима је чак 160 милиона хектара укупно. Вршена су испитивања утицаја оваквих биљака на пчеле, али је важно да се истраживања наставе. Проблем је у томе што они који имају новац, не желе да финансирају таква истраживања јер немају интереса, а они који имају интереса немају новац. Споменут је случај пчелара из Немачке коме је у меду нађен генетски модификовани полен кукуруза, због чега није могао да га стави у промет. Европски суд правде је, по његовој тужби, донео пресуду да он има право на накнаду штете, јер се такав мед не може ставити у промет. Од тада, практично потпуно је стао увоз меда у ЕУ из земаља које гаје генетски

модификовано биље, јер је апсолутно немогуће да у таквим земљама не буде генетски модификованог полена у меду. Скренута је пажња на то да, ако би Србија дозволила гајење генетски модификованих биљака, аутоматски би уништила сектор пчеларства, који гро меда извози баш у ЕУ. Апсолутно је немогуће да конвенционална и органска поља остану ГМО слободна, ако у околини постоје поља са засејаним генетички модификованим биљем.

Истакнуто је да здрава пољопривреда обухвата безбедну, здраву и еколошку храну, која подразумева и компостирање и конзервацију земљишта. Дат је добар пример пројекта који је предводио професор Лазар Аврамов, који је обухватао 1200 ха под виноградима на Космету (велики извоз Косово вина у време ембарга) и 200 ха друге еколошке производње.

У дискусији су учествовали: Јан Боћански, Жељко Стојковић, Ива Марковић и Миљко Јелић и Александра Томић.

У дискусији је скренута пажња на да се не спремају се никакви амандмани на постојећи закон о ГМО. Речено је и да Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, преко својих инспекцијских органа врши контролу свих производа који улазе у Републику Србију, а посебно производа на бази ГМО. Истакнуто је залагање за побољшање контроле царине на свим граничним прелазима с обзиром да постоји сумња да ГМО ипак некако улазе у Србију. Осим тога, изнето је мишљење да није потребан временски орочен мораторијум, с обзиром да постоји закон који регулише ову област, а потребно је само да се стриктно примењује у пракси. У дискусији је наглашено да морамо бити обазриви, с обзиром на неопходност увоза генетички модификованих производа који се користе у медицинске, односно фармаколошке сврхе. Истакнуто је да стручњаци из ове области морају информисати, аргументовано и прецизно, јавност о ГМО, како би се извршила демистификација ГМО. Истакнуто је да, с обзиром да је Србија земља која види своју шансу искључиво у органској производњи, тако треба и да наступи на свим тржиштима у околним земљама. Држава треба да створи амбијент нашим инвеститорима, произвођачима, да производе органску храну, и такву би привредну шансу требало искористити, с тим што треба бити потпуно отворен и искрен, како у производњи, тако и у пласману производа.

Председник Одбора, Милица Војић Марковић, захвалила се учесницима јавног слушања и најавила да ће Одбор за заштиту животне средине одржати још јавних слушања, на ову, али и на друге теме.